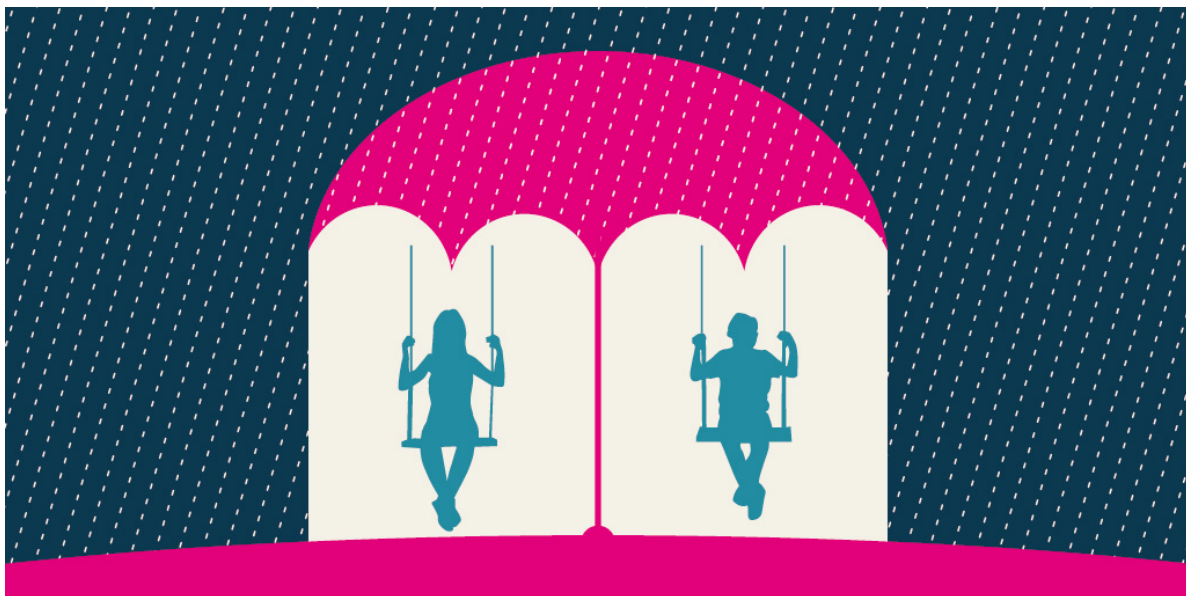

NOVES FORMES DE VIOLÈNCIES MASCLISTES RECONEGUDES

Les violències sexuals contra infants i adolescents com a situacions de violències masclistes

Patricia González Prado

Il·lustració: [Eduardo Luzzatti](#)

Els termes dels reconeixements socials, simbòlics, jurídics i polítics estableixen els marcs i les condicions d'habitabilitat de la vida, per això des dels feminismes es demanda la permanent expansió de les fronteres en relació amb el reconeixement dels drets humans. En aquest sentit, tal com han assenyalat diverses autores, la lluita per l'erradicació de les violències masclistes, patriarcals, de gènere s'ha convertit en una epistemologia per al canvi social [1].

En aquest article justifico per què és important articular polítiques públiques que considerin infants i adolescents, junt amb les dones, com a subjectes receptors de violències masclistes. Abans d'endinsar-nos en aquesta reflexió, vull alertar dels motius que m'han portat en aquest treball a evitar l'ús de l'expressió *menors d'edat* i fer servir en el seu lloc la *d'infants i adolescents* per fer referència a nenes, nens i adolescents menors de 18 anys, un col·lectiu molt heterogeni amb relació al desenvolupament de la seva autonomia progressiva, que té reconegut, legalment i internacionalment, un sistema de

protecció específic vinculat a l'edat.

En efecte, “menors d'edat” és una terminologia pejorativa i desactualitzada, pròpia del paradigma tutelar i no del paradigma de protecció integral dels drets. És pejoratiu anomenar les infàncies i adolescències en basant-se en allò que encara no han fet (aconseguir la majoria d'edat) i, per tant, a través de la mancança. El llenguatge mai és neutral, i quan s'insisteix a parlar de “menors d'edat” es construeix performativament a infants i adolescents com *projectes d'adults*, en lloc de com a subjectivitats que són, viuen i aporten les seves visions del món a la societat i tenen drets. Les infàncies i adolescències no són el futur, són el present.

Des del *paradigma tutelar* –ja abandonat per la majoria dels sistemes legislatius que organitzen la intervenció institucional amb enfocament de drets humans–, infants i adolescents són tractades com a *persones en desenvolupament*, immadures i incompletes, o sigui que es posa l'accent en allò que els falta a nenes, nens i adolescents per a estar en condicions d'interactuar dins del món adult. Per això se'ls considera objectes de protecció.

Com explica la investigadora de la infància Gerison Lansdown, el predomini d'un model tutelar en la construcció de les nostres relacions amb les infàncies ha impedit que es desenvolupi un reconeixement adequat de la seva capacitat de participació real, i és la seva necessitat de protecció de la qual les persones adultes s'han valgut per a justificar la resistència a concedir a nenes, nens i adolescents el dret de prendre decisions sobre les seves vides [2].

Des del *paradigma de la protecció integral*, introduït per la *Convenció Internacional dels drets del nen* (1989, ONU), infants i adolescents són considerades subjectes de drets, i el creixement, en lloc d'invocar-se per privar de drets i substituir la seva autonomia, demana un major esforç per garantir-los integralment. En aquest sentit, s'introdueix la noció d'*autonomia progressiva* [3].

A Llatinoamèrica, organitzacions que defensen integralment els drets d'infants i adolescents, entre ells els drets a la seva organització política, proposen un paradigma de *protagonisme infantil*, que no buidi de contingut democratitzador a la noció de participació. Així, Liebel i Martínez [4] assenyalen que si volem enfortir els drets de participació el que hem de fer és *despaternalitzar* els conceptes del que és protecció i convertir els drets de participació en part integral d'aquesta protecció. Aquesta proposta encaixa clarament amb el *model de centralitat en els drets de les dones, infants i adolescents* introduïda pel *Protocol Marc per a una intervenció amb deguda diligència en situacions de violències masclistes* (2022) de la Generalitat de Catalunya, que ens demana posar a les dones, infants i adolescents, els seus drets i les seves necessitats al centre de la intervenció, emfatitzant la seva autonomia en la presa de decisions i la diligència deguda en el compliment de les obligacions de les administracions públiques.

Cal articular polítiques públiques que considerin infants i

adolescents com a subjectes receptors de violències masclistes

Per altra banda, la *interseccionalitat* (Art. 3.k de la Llei 5/2008) com enfocament per a la intervenció davant les violències masclistes, demana no assumir una noció única, natural, pretesament neutral d'infantesa, sinó la diversitat d'infanteses com constructes socials, situades i travessades pel gènere, la classe social, les procedències ètniques, racials, culturals, religioses, entre altres categories d'anàlisi.

Les violències sexuals cap a infàncies i adolescències són violències masclistes

Les violències sexuals, tot i no ser l'única forma de violència masclista cap a infants i adolescents, són un clar exemple del desbordament del subjecte *dona* com únic subjecte receptor de les violències masclistes. La línia de pensament jurídic-polític que defenso té com punt de partida la consideració de les violències sexuals com violències masclistes, no només quan les pateixen nenes i dones, sinó també quan les pateixen nens i adolescents. El que qualifica una forma de violència com una violència masclista no ha de ser només el gènere de les subjectes que la pateixin amb major incidència -incontestablement dones-, ni dels subjectes que les exerceixen amb constatada preeminència -homes-, sinó també els mecanismes que es posen en marxa i l'impacte que tenen, en ordre d'organitzar la desigualtat sexo-genèrica, en intersecció amb l'edat com criteris de distribució del poder social, simbòlic, polític, econòmic, jurídic. Estem davant d'un fenomen estructural complex, que cal conceptualitzar també en termes complexos.

En aquest sentit, reprenc la necessitat identificada per Pineda i Toledo, de *formular un marc conceptual, teòric i ètic de les violències sexuals, que no estigui limitat pel marc normatiu vigent*, tot i que s'han aconseguit importants avanços en el reconeixement jurídic dels drets de les dones, infants i adolescents en gran part dels països del món, la comprensió jurídica de les violències sexuals, encara està severament marcada pel pensament i el context patriarcal encara vigent [5].

Per això insisteixo en la necessitat d'abordar totes les violències sexuals que poden patir dones, infants i adolescents com violències sexuals. Si bé està fora de discussió que hi ha un nombre més elevat de nenes i noies adolescents, cis i trans, que pateixin violències sexuals, nens i nois adolescents cis i trans estan també altament exposats a aquestes violències masclistes, en ambdós casos per part d'agressors homes. S'identifica així la intersecció de gènere, edat i altres marques d'opressió i subalternització social, com a causes estructurals d'aquestes violències sexuals, el nus constituït pel masclisme i l'adultocentrisme.

Això no vol dir que les violències sexuals siguin neutrals en relació al gènere, sinó precisament que el subjecte hegemònic de la dominació patriarcal vigent s'afirma no només en base a la categoria sexe-gènere, sinó també i simultàniament, en relació a la sexualitat, a l'edat, a les procedències ètniques i racials, a la classe social, a la diversitat funcional,

cognitiva i mental.

Les causes estructurals de les violències sexuals es troben en la intersecció de gènere, edat i altres marques d'opressió i subalternització social

És fonamental entendre que sense el bagatge teòric-polític feminista, que ens ha permès comprendre en tota la seva complexitat les desigualtats sexo-genèriques, no podem entendre quines accions constitueixen violències sexuals, ni per què es produeixen. Les explicacions feministes, que són molt àmplies i diverses [6], coincideixen en el fet que no estem davant d'una problemàtica individual, d'un impuls sexual irrefrenable, sinó davant d'un exercici abusiu del poder, d'un poder masculí, opressiu, de dominació.

Aquesta explicació es comprova en les violències sexuals a l'àmbit familiar, en la que l'agressió restaura sistemàticament el poder patriarcal en aquest espai material i simbòlic, la família. L'agressor disposa dels cossos (persones) com a part del seu territori, del seu domini. Les violències sexuals en l'àmbit domèstic es produeixen contra dones i nenes però també contra nens, perquè el que hi ha darrere de l'agressió no és un impuls de plaer heterosexual, sinó l'exercici de la dominació patriarcal i adultista, que van de bracet.

Les violències sexuals contra infants i adolescents en àmbits institucionals, com per exemple l'educatiu, també han d'entendre's i abordar-se com violències masclistes, perquè les causes estructurals rau en els mecanismes de control i disposició dels cossos que l'organització patriarcal i adultocèntrica i el seu ordre de desigualtats habiliten. Aquesta consideració ens permet organitzar la prevenció i la reparació integral davant les violències sexuals: es tracta de remoure totes i cadascuna de les capes que fan possible un ordre de privilegis masculins, i democratitzar institucions altament jerarquitzades que adoben el terreny de les violències sexuals. Entendre que no estem davant d'un problema individual, d'un depredador sexual aïllat, sinó d'una problemàtica social, reconduïx la intervenció a una tasca quotidiana de transformació social.

També l'anomenada *violació cruenta*, la comesa per agressors desconeguts per mitjà de la força o l'amenaça del seu ús, s'explica en base al funcionament de l'estructura de gènere i el mandat de (masculí i masclista) de violar. Autores com Rita Segato (2003) assenyalen que violar és exercir la masculinitat en l'imaginari masclista, per això molts agressors creuen que el que ells fan no és violar, és una altra cosa, és ser com se'ls ha ensenyat a ser, és ser homes [7].

Si bé aquestes explicacions demanen un major desenvolupament, ens permeten entendre que allò que qualifica la violència sexual com violència masclista és, en primer lloc, l'estructura de gènere que construeix el mandat de violació com a exercici de masculinitat hegemònica, i que aquesta opera com a espai de poder per a organitzar desigualtats socials. Precisament la necessitat de confirmacions permanents revela la inestabilitat i

artificiositat de l'ordre de les desigualtats.

És important entendre que no estem davant d'un problema individual, sinó d'una problemàtica social

Per altra banda, també s'ha d'assenyalar per què la confusa terminologia d'*abús sexual infantil* resulta inapropiada, ja que no ens permet comprendre per què es produeixen aquestes violències i, a més, pot amagar les causes estructurals i els subjectes agressors. Tot això farà més difícil organitzar la prevenció i la reparació integral de manera eficaç, és a dir, amb diligència deguda.

Conclusions

Al llarg de l'article he introduït les raons per les quals, en línia amb el *Protocol Marc per a una intervenció amb diligència deguda en situacions de violències masclistes*, de la Generalitat de Catalunya, cal considerar i intervenir abordant totes les violències sexuals contra infants i adolescents com violències masclistes, independentment del sexe-gènere de les víctimes. Això té conseqüències teòric-polítiques, entre les quals destaco la importància d'organitzar, des d'aquesta perspectiva les polítiques públiques de prevenció i reparació integral de les violències sexuals contra infants i adolescents, i comprendre que la qualificació de les violències com masclistes té a veure no només amb els i les subjectes sinó també amb els mecanismes a través dels quals operen i l'ordre de relacions de poder que afirmen.

REFERÈNCIES I NOTES

1 — Veure:

- Bodelón, Encarna (2008). «La violencia contra las mujeres y el derecho no-androcéntrico. Perdidas en la traducción jurídica del feminismo». A: Lorenzo, Patricia; Maqueda, María i Rubio, Ana. *Género, violencia y derecho*. Tirant lo Blanch, p. 275-300.

- Butler, Judit (2007). *Vidas precarias. El poder del duelo y la violencia*. Barcelona: Paidós.

2 — Lansdown, Gerison (2005). *La evolución de las facultades del niño*. Innocenti Insight. Florència: UNICEF Innocenti Research Centre [[disponible en línia](#)].

- 3 — L'autonomia progressiva és un principi que habilita les decisions que les nenes, nens i adolescents poden prendre per si mateixes. Parteix del fet que són subjectes de drets, per la qual cosa poden exercir aquests de manera lliure i autònoma, no obstant això, aquest exercici es realitza de manera gradual, d'acord amb el seu grau de desenvolupament i de maduresa. Així, pot dir-se que a major nivell d'autonomia tenen més independència en l'exercici dels seus drets i necessiten menys assistència de representants legals. No poden establir-se edats fixes per a determinar el grau d'autonomia, perquè el procés de maduresa no és un procés lineal i aplicable a totes les nenes, nens i adolescents per igual. El desenvolupament de l'autonomia és progressiu en funció de la maduresa, del mitjà social, econòmic i cultural en el qual es desenvolupin, així com de les característiques subjectives.
- 4 — Liebel, Manfred; Martínez, Marta (coord.) (2009). *Infancia y Derechos Humanos. Hacia una ciudadanía participante y protagónica*. Iteja, Instituto de Formación para Educadores de Jóvenes, Adolescentes y Niños Trabajadores de América Latina y el Caribe [[disponible en línia](#)].
- 5 — Pineda, Montserrat; Toledo, Patsilí (2016). *Marc conceptual sobre les violències sexuals. Violències sexuals: un marc conceptual, teòric i ètic*. Grup de Recerca Antígona i Creación Positiva.
- 6 — Veure:
 - Brownmiller, Susan (1975). "Against Our Will: Men, Women and Rape".
 - Bergen, Rakel; Edleson, Jeffrey; Renzetti, Claire (2005). *Violence against women: Classic papers*. Pearson Education, Nova Zelanda, p. 5-8.
 - Mackinnon, Catharine (1979). *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination* (19a edició). Yale University Press.
 - Segato, Rita (2003). *Las estructuras elementales de la violencia: contrato y status en la etiología de la violencia*. Brasília.
 - També hi ha importants contribucions d'autores com Adrienne Rich (1980) i Carole Pateman (1988), entre d'altres.
- 7 — Diana Scully, en la seva anàlisi d'un corpus d'entrevistes amb 114 violadors condemnats, contrasta el model psicopatològic i postula sobre la base d'una perspectiva feminista el supòsit que la violència sexual té un origen sociocultural: els homes aprenen a violar. La tesi feminista veu la violació com una extensió de la conducta normativa masculina, el resultat de l'adaptació als valors i prerrogatives que defineixen el rol masculí en les societats patriarcals. Rita Segato, en la seva recerca sobre la *violació cruenta*, identifica el "mandat de violació", plantejat per la societat i que regeix l'horitzó psico-social de l'home sexualment agressiu, per la presència d'*interlocutors en les ombres*. El mandat expressa el precepte social que aquest home ha de ser capaç de demostrar, la seva virilitat, com a prova de masculinitat dominant i subjectivitat. El subjecte no viola perquè té poder o per a demostrar que ho té, sinó perquè ha d'obtenir-lo. D'aquesta manera, l'autora posa sobre la taula que no es tracta de trobar una causalitat psicològica de la violació gràcies a la identificació de psicopatologies específiques, sinó mostrar com irromp l'univers social en la dimensió intrapsíquica per, a través d'aquesta, canalitzar les accions individuals.

Patricia González Prado

Patricia González Prado és professora associada del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Advocada, té un Màster en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania (UB) i és doctora en Dret Públic i Filosofia Juridicopolítica per la UAB. Les seves línies de recerca giren al voltant de les violències masclistes, les violències institucionals i els drets sexuals i reproductius. És integrant del Grup de recerca Antígona, drets i societat amb perspectiva de gènere de la UAB. És autora de l'obra *Aborto y la autonomía sexual de las mujeres* (2018), i entre les seves últimes publicacions hi ha "El manifiesto legal feminista posmoderno: Las contribuciones de Mary Joe Frug", a *Feminismos jurídicos: Interpelaciones y debates* (2022), i *Autonomía, género y derecho, lo que la pretensión jurídica de neutralidad esconde* (2021). Treballa a la Direcció General per a l'Erradicació de les Violències Masclistes del Departament d'Igualtat i Feminismes de la Generalitat de Catalunya. Ha format part de diverses organitzacions feministes, tant a l'Argentina com a Barcelona (Las Juanas y las Otras, Descosides, Les Tisores i la Coordinadora Feminista), i és una de les fundadores de [Líbera abogacía feminista](#).